

Regionalni projekti: značaj i aktivnosti

Pripremili: dr. sc. Arben Murtezić, direktor Centra za edukaciju sudija i tužilaca u FBiH i Samra Alispahić, Centar za edukaciju sudija i tužilaca u FBiH

Dugogodišnje iskustvo govori da regionalni projekti iz oblasti edukacije u pravosuđu imaju niz prednosti i donose dodatnu vrijednost u odnosu na uloženo, a iz niza razloga. Prvenstveno, tu je u dominantnom dijelu zajednička pravna tradicija. Zatim, između više jurisdikcija ne postoje jezičke barijere, što je za sve aktivnosti koje se tiču prava i pravosuđa izuzetno značajno. Pored toga, reforme pravosuđa i sistemskih zakona se uglavnom odvijaju u sličnim pravcima, ali i nailaze na slične probleme. Naime, notorna je činjenica da ugled pravosuđa u zemljama regiona nije na odgovarajućem nivou, a dužina sudskih postupaka vrlo često ne zadovoljava kriterije suđenja u razumnom roku. Pored toga, očekivanja javnosti, ali i međunarodne zajednice, u pogledu predmeta visoke korupcije su visoka i često neispunjena. S tim u vezi, reforme donose potrebu za novim vještinama i znanjem o institutima koji niču duboko ukorijenjeni u tradiciji. Primjer za to su finansijske istrage i oduzimanje nezakonito stečene imovine.

Zajednički za većinu dosadašnjih skupova i aktivnosti su vrlo proaktivan pristup učesnika, bogata razmjena znanja i otvoren dijalog. Određeni zamor i nedostatak interesovanja koje nosioci pravosudnih funkcija povremeno osjećaju kada se radi o čisto domaćim aktivnostima, a koji prozilaze iz limitiranog broja predavača kojima raspolažu pojedinačne jurisdikcije, se prevazilaze kroz prisustvo predavača i drugih učesnika iz regiona.

Na prostoru Zapadnog Balkana Evropska konvencija jedan je od stubova pravnog sistema i garant vladavine prava, i to kroz članstvo u Vijeću Evrope i/ili ustavne odredbe. Jasno da je za adekvatnu primjenu Konvencije konstantna edukacija neophodna i da postoje jedinstveni standardi od kojih ne može biti značajnih odstupanja. Svakako ovo ukazuje na potrebu, ali i otvara mogućnosti zajedničkih aktivnosti s jedinstvenim ciljem. Sa stanovišta institucija za edukaciju, svi centri i akademije su u statusu posmatrača Evropske mreže za edukaciju pravosuđa – EJTN.

Na inicijativu CEST-a FBiH, institucije iz Bosne i Hercegovine, Srbije i Crne Gore su 2019. godine su potpisale memorandum iz kojeg su, između ostalog, proizašli MATRA projekti o kojima će nadalje biti više riječi. Posljednji, zajednički dokument koji je potpisan od strane svih institucija u regionu je Mreža *Gender Champions in the Judiciary* o čemu će se također dati više detalja. Ne umanjujući važnost formalnih inicijativa, ipak posebnu dinamiku odnosima u regionu daju neformalni, česti i otvoreni kontakti između rukovodilaca i osoblja institucija putem kojih se razmjenjuju informacije i ideje i koordiniraju aktivnosti. Slično tome, neformalni kontakti i poznanstava između nosilaca pravosudnih funkcija koji su rezultat zajedničkih aktivnosti, a kroz koje se razmjenjuje znanje i jača povjerenje predstavljaju nemjerljivu ili nepocjenjivu vrijednost regionalnih projekata.

Realizovani projekti i planovi za budućnost

Pokrenuta je zajednička inicijativa Evropske unije i Vijeća Evrope za regiju Zapadnog Balkana i Tursku – projekat *Horizontal Facility* za Zapadni Balkan i Tursku (Horizontalni instrument II) koji je trajao od 2019. do 2022. godine – u kojoj su se obje organizacije složile da će dodatno ojačati svoju saradnju u ključnim područjima od zajedničkog interesa, kao što su učinkovitost i nezavisnost pravosuđa, borba protiv korupcije, organiziranog kriminala i privrednog kriminala, sloboda izražavanja i medija, te antidiskriminacija i zaštita prava ranjivih skupina. U okviru navedenog

Projekta Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH saradivao je s Uredom Vijeća Evrope u Beogradu i Sarajevu u zajedničkim programima obuke pravnih stručnjaka iz oblasti ljudskih prava, tzv. HELP projekat. Tokom trajanja projekta realizovane su obuke iz porodičnog prava, borbe protiv trgovine ljudima, osnove EKLjP-a i ESLjP-a, zaštite podataka, i dr.

Također, s Uredom Vijeća Evrope u Sarajevu realizovan je i projekat „Jačanje sudske ekspertize o slobodi izražavanja i medijima u jugoistočnoj Europi – JUFREX“. Brojni učesnici iz pravosuđa Bosne i Hercegovine imali su prilike slušati domaće i međunarodne stručnjake tokom obuka na teme zaštita zviždača, primjena zakona o zaštiti od klevete, krivičnopravni aspekti govora mržnje, sloboda izražavanja, i dr. Saradnja s Vijećem Evrope se nastavlja i u naredne dvije godine uz donatora *Human Rights Trust Fund*, a zasniva se prije svega na tužbama podnesenim Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu, o čemu će se više detalja izložiti u Programu početne obuke i Programu stručnog usavršavanja CEST-a FBiH za 2023. godinu.

S obzirom na zajedničke pravne i društvene tradicije, te uz finansijsku podršku Ambasade Kraljevine Nizozemske u Bosni i Hercegovini, 2019. godine Centar je realizovao projekat pod nazivom „Jačanje saradnje, međusobnog povjerenja i pravosudnih kapaciteta između Republike Srbije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine” u okviru kojeg su organizovane obuke iz etike, te priznavanja i izvršenja stranih presuda za organizovani kriminal i terorizam, za sudije i tužioce iz ove tri zemlje. Potpisani Sporazum o saradnji između Centara za edukaciju sudija i (javnih) tužilaca u Federaciji BiH i Republici Srpskoj, Pravosudne akademije Republike Srbije i Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu Crne Gore osnažio je saradnju ovih institucija, te postavio temelje za budući zajednički razvoj i napredak kroz regionalne projekte i zajednički cilj ka kvalitetnijoj obuci nosilaca pravosudnih funkcija. Uspjeh navedenog Projekta rezultirao je i nastavkom saradnje koja će se ostvariti putem još jednog projekta uz finansijsku podršku Ambasade Kraljevine Nizozemske, gdje je planirana razmjena učesnika, edukatora kao i najbolje prakse i mišljenja, i to iz oblasti etike i integriteta, te učinkovitosti i vještina izrade presude.

Planirano je organizovanje obuka u Sarajevu, Beogradu i Budvi tokom kojih će nacionalni stručnjaci, edukatori nacionalnih institucija za obuku sudija i tužilaca, s učesnicima obuka razmijeniti iskustva i dobre prakse.

Značaj regionalnog nivoa saradnje prepoznat je i od strane UNODC-a, Ureda Ujedinjenih nacija za droge i kriminal, koji će u narednim godinama putem Globalnog programa protiv pranja novca, prihoda od kriminala i finansiranja terorizma (GPML) i Odjela za sprječavanje terorizma (TPB) UNODC-a realizovati sveobuhvatan program koji pomaže državama članicama da učinkovitije istražuju, hapse, krivično gone, osuđuju i ometaju teroriste, terorističke mreže i organizovane kriminalne skupine. Program uključuje sedam postepeno naprednijih kurseva koji se fokusiraju na različita područja izgradnje pravnih sposobnosti. Ti se kursevi prilagođavaju prema lokalnim potrebama i odražavaju trenutne prijetnje i lokalne operativne procedure u zemlji i/ili regiji u kojoj se provodi obuka. Teme navedenih kurseva su:

- tačke dokazivanja;
- priprema spisa predmeta i vođenje predmeta;
- sudski zahtjevi, uključujući naloge za pretragu, naloge za hapšenje i posebne istražne mjere;
- tehnike krivičnog progona i zagovaranja, uključujući obuku za podizanje svijesti sudija;
- simulacija suđenja;
- žalbe; i
- izručenje i uzajamna pravna pomoć u predmetima borbe protiv pranja novca/borbe protiv finansiranja terorizma (AML/CFT).

Materijali kurseva uključuju domaći zakonodavni okvir koji se koristi prilikom krivičnog gonjenja i traženja osude terorista i terorističkih mreža.

Kada se govori o regionalnoj saradnji, nužno je spomenuti Forum o vladavini prava koji predstavlja inicijativu AIRE Centra i organizacije Branitelji građanskih prava (*Civil Rights Defenders*) koja pruža platformu za: promovisanje primjene Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP-a) u regiji, podsticanje regionalne saradnje u jačanju vladavine prava i poštovanju ljudskih prava i pomoć u procesu evropskih integracija u Jugoistočnoj Evropi. Forum okuplja sudije Evropskog suda za ljudska prava, predsjednike i sudije ustavnih i vrhovnih sudova iz regiona, direktore institucija za obuku sudija i tužilaca, predstavnike sudskih i tužilačkih vijeća iz regiona, kao i druge pravne stručnjake iz oblasti ljudskih prava. Značaj Foruma ogleda se u pitanjima o kojima se na njemu raspravlja, kao što su: primjena člana 6 EKLJP-a, kojim se garantira pravo na pravično suđenje; prava djeteta i EKLJP; član 5 EKLJP-a, odnosno pravo na slobodu i bezbjednost; nezavisnost i nepristrasnost pravosuđa, koje su zaštićene EKLJP-om i pravom Evropske unije; te zaštita ljudskih prava u vanrednim okolnostima, što je i tema ovogodišnjeg Devetog Foruma o vladavini prava koji se održava u Tirani.

S ciljem kreiranja šire mreže sudija i sutkinja u zemljama Zapadnog Balkana posvećenih unapređenju rodne ravnopravnosti, širenju svijesti o pitanjima rodne ravnopravnosti i ulozi pravosuđa u borbi protiv rodni stereotipa i predrasuda koji se ispoljavaju i u sudnicama, AIRE Centar je kreirao Mrežu *Gender Champions in the Judiciary* u šest zemalja Zapadnog Balkana, uključujući Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru, Kosovo, Sjevernu Makedoniju i Srbiju. Na svečanosti obilježavanja 20 godina uspješnog rada Centara za edukaciju sudija i (javnih) tužilaca u Federaciji BiH i Republici Srpskoj, koja je održana u julu 2022. godine, potpisan je i Memorandum o pristupanju pravosudnih akademija i centara za obuku sudija i tužilaca iz regiona Mreži sudija/sutkinja posvećenih jačanju rodne ravnopravnosti. Mreža će ponuditi veliki broj aktivnosti na unapređenju rodne ravnopravnosti, te će između ostalog biti platforma i za:

- stručne diskusije i debate zasnovane na činjenicama o pitanjima rodne ravnopravnosti koja se odnose na pravosuđe i upoznavanje javnosti s rezultatima tih diskusija i debata;
- razgovore s drugim ljudima, uključujući žrtve rodno zasnovanog nasilja i rodni stereotipa i diskriminacije u različitim oblastima, kako bi se kod sudija/sutkinja i ostalih pravnih stručnjaka/stručnjakinja produbilo razumijevanje efekata rodni stereotipa, uključujući – ali ne svodeći se samo na – fizičke i psihičke posljedice;
- izradu edukativnog sadržaja za stručnjake/stručnjakinje i javnost u cjelini;
- razmjenu najbolje prakse ženskog liderstva u pravosudnim sistemima širom regiona; i
- saradnju s drugim institucijama, poput tužilaštava, medija, centara za socijalni rad i policije.

U okviru Mreže *Gender Champions in the Judiciary* kao jedna od aktivnosti namijenjena sudijama, tužiocima, policijskim službenicima, službenicima centara za socijalni rad, te pravnim fakultetima, trenutno se realizuje *online* obuka o rodnoj ravnopravnosti koja se sastoji od tri modula. Svaki učesnik koji uspješno završi sva tri modula dobit će certifikat koji potpisuju Centar za edukaciju sudija i tužilaca u FBiH, Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca RS i AIRE Centar. Obuka je dostupna na jezicima Zapadnog Balkana, a odvija se na *online* platformi AIRE Centra. Programom početne obuke i Programom stručnog usavršavanja CEST-a FBiH za 2023. godinu planiran je nastavak ove obuke.

Centri za edukaciju sudija i (javnih) tužilaca u Federaciji BiH i Republici Srpskoj ostaju posvećeni unapređenju obuke nosilaca pravosudnih funkcija u Bosni i Hercegovini i podržavaju nastojanja domaćih i stranih partnera u jačanju saradnje regionalnih akademija i centara za obuku sudija i tužilaca.